

Johanneksen evankeliumin selitys 4
Joh. 1:19–42
19.3.2014 Savonlinnan Tuomiokirkko

Jumalan karitsa

Viime kerralla jäimme Johanneksen evankeliumin selityksessä Johannes Kastajaan. Jerusalemissa oli tullut juutalaisia kansanjohtajia kysymään häneltä, mikä hän oikein oli miehiään. Johannes vastasi profeetta Jesajan sanoihin viitaten: ”Minä olen huutavan ääni erämaassa.” Hän sanoi, että hänen tehtävänänsä oli tasoittaa ihmisten sydämiin tie Herralle.

Tämä ei kuitenkaan auttanut kysyjää kovin pitkälle Johanneksen toiminnan ymmärtämisessä. Teksti jatkuu näin:

Teidän keskellänne on jo hän, jota te ette tunne

Niiden joukossa, jotka oli lähetetty Johanneksen luo, oli myös fariseuksia. He kysyivät häneltä: ”Miksi sitten kastat ihmisiä, jos et ole Messias, et Elia etkä se profeetta?” (Joh. 1:24–25)

Johanneksen harjoittama kastamistoiminta viittasi siis aikalaisten mielestä siihen, että Johannes katsoi olevansa erityinen Jumalan lähettäjä, joko Vanhan testamentin profeettojen ennustama ”Messias” tai ”uusi Elias” tai sitten se erityinen profeetta, josta Mooses oli puhunut. Jos hän ei ollut kukaan heistä, miksi hän sitten kastoi.

Johannes vastasi: ”Minä kastan vedellä, mutta teidän keskellänne on jo toinen, vaikka te ette häntä tunne, hän, joka tulee minun jälkeeni. Minä olen arvoton edes avaamaan hänen kenkiensä nauhoja.” (Joh. 1:26–27)

Oli varmaan aika jännittävää kuulla tuo vastaus. Messias on jo teidän keskellänne. Te ette tiedä kuka hän on. Mutta hän on äärimmäisen paljon tärkeämpi kuin minä.

Minulle tulee tästä mielen se, että yleensäkin on kai niin, että ihmiset ovat huonoja arvioimaan omasta ajastaan sen keskeisiä piirteitä, ainakin teologiselta kannalta. Historia ja varsinkin aatehistoria muuttuu niin hitaasti. Kun itse on kokonaan mukana siinä, itsekään muuttumassa, on vaikea havaita ajan hengen olennaisia piirteitä. Näin on yhä ja näin on ollut aina.

Ilmeisesti jotakin Jumalan pelastushistorian kulusta voi havaita jo sen tapahtuessa. Olihan Johannes Kastajankin aikaan selvästi ilmassa odotusta siitä, että pian tapahtuisi jotakin teologisesti merkittävää Jumalan kansan vaiheissa. Jotkut tunnistivat Jeesuksessa olevan erityisyyden jo aika

varhaisessa vaiheessa; tästä esimerkkinä vaikkapa Johanneksen evankeliumin kolmannessa luvussa mainittu Nikodemos.

Ajan merkkien havaitsemiseen tarvitaan luultavasti ainakin viidenlaista: 1) Jumalan sanan hyvää tuntemista ja ahkeraa tutkimista. 2) Aatehistorian ja teologisen ajattelun tradition tuntemusta. 3) Ajan hengen laajaa haistelua eri tiedotusvälineistä, kirjallisuudesta ja taiteista. 4) Rukousta ja Jumalan kasvojen edessä viipymistä. 5) Ettei luule itsestään liikoja. Maailma on täynnä itsensä profeetaksi tai muuten viisaaksi kuvittelevia höyrypäitä.

Johanneksen silmät avautuvat

Tämä tapahtui Jordanin tuolla puolen, Betaniassa, missä Johannes oli kastamassa (Joh. 1:28).

Mistä paikasta nyt on kyse? Eikö Betania ole Jerusalemin lähellä oleva kylä? Kuinka se nyt on ”Jordanin tuolla puolen”? Vastaus tähän on tietenkin se, että Betania –nimisiä paikkoja oli useampia. Tämä nyt puheen aiheena oleva Betania oli Jordanin rannalla.

Seuraavana päivänä Johannes näki, että Jeesus oli tulossa hänen luokseen. Johannes sanoi: "Katsokaa: Jumalan Karitsa, joka ottaa pois maailman synnin! Hän on se, josta sanoin: 'Minun jälkeeni tuleva kulkee edelläni, sillä hän on ollut ennen minua.' Minäkään en tuntenut häntä, mutta juuri sitä varten olen tullut kastamaan vedellä, että Israel saisi tietää, kuka hän on." Johannes todisti: "Minä olen nähnyt, kuinka Henki laskeutui taivaasta kyyhkysen tavoin ja jäi hänen päälleen. Minäkään en häntä tuntenut. Mutta hän, joka lähetti minut kastamaan vedellä, sanoi minulle: 'Se, jonka päälle näet Hengen laskeutuvan ja jäävän, kastaa Pyhällä Hengellä.' Minä olen sen nähnyt ja todistan, että tämä mies on Jumalan Poika." (Joh. 1:29–34)

Lopultakin Johannes Kastaja sai nähdä sen, jonka edelläkävijänä hänen oli koko ajan ollut! Johannes tunnisti Messiaan siitä, että hän oli nähnyt kyyhkysen laskeutuvan Jeesuksen päälle.

Muista Uuden testamentin evankeliumeista tiedämme, että se oli tapahtunut, kun Johannes oli kastanut Jeesuksen. Jeesus oli Johanneksen serkku, mutta Johannes ei ollut osannut pitää häntä mitenkään erityisenä, ei ainakaan niin merkittävänä kuin mitä hän nyt tajusi. Jeesuksen ylle laskeutunut outo kyyhkynen olikin viittaus siihen, mitä Jumala oli Johannekselle sanonut: ”Se, jonka päälle näet Hengen laskeutuvan ja jäävän, kastaa Pyhällä Hengellä.”

Johanneksen evankeliumi antaa mielestäni ymmärtää, että Johannes ei heti vielä tuolla Jeesuksen kastetutella innostunut kuuluttamaan julki silmiensä avautumista Jeesuksen suhteen. Eikä edes heti sen jälkeen. Vasta kun Jeesus seuraavana päivänä tuli uudelleen Johanneksen luokse, Johannes sanoi: ”Katsokaa, Jumalan karitsa!” Oliko asia niin, että hänen piti nukkua yön yli ja miettiä sitä, mitä oli Jeesuksen kastetutella nähnyt? Ehkä outo kyyhkynen oli herättänyt aluksi Johanneksessa

hämmennystä, eikä hän osannut tulkita, että se oli Jeesuksen messiaanisuudesta todistava Pyhä Henki.

Katsokaa, Jumalan karitsa!

Kun Johannes kuulutti julki, että hänen serkkunsa Nasaretin Jeesus oli kauan odotettu Messias, hän käytti Jeesuksesta sanoja ”Jumalan karitsa”. Ne ovat viittaus profeetta Jesajan kirjan lukuun 53.

Me harhailimme eksyneinä kuin lampaat, jokainen meistä kääntyi omalle tielleen. Mutta Herra pani meidän kaikkien syntivelan hänen kannettavakseen. Häntä piinattiin, ja hän alistui siihen, ei hän suutansa avannut. Kuin karitsa, jota teuraaksi viedään, niin kuin lammas, joka on ääneti keritsijänsä edessä, ei hänkään suutansa avannut. Hänet vangittiin, tuomittiin ja vietiin pois – kuka hänen kansastaan siitä välitti? Hänet syöstiin pois elävien maasta, hänet lyötiin hengiltä kansansa rikkomusten tähden (Jes. 53:6–8)

Samalla sanat ”Jumalan karitsa” viittaavat tietenkin Vanhan testamentin eläinuhrikäytäntöön. Sen mukaisesti synnit laitettiin rituaalisessa synnintunnustuksessa uhrieläimen päälle, joka sitten teurastettiin. Virheetön ja viaton uhrieläin sai kärsiä kuolemanrangaistuksen syntiä tehneen Jumalan kansan puolesta. Profeetta Jesaja oli vihjannut, että tuo oli pelkkää vertauskuvallista toimintaa. Varsinainen ”Jumalan karitsa” olisi tuleva Messias, ”Herran kärsivä palvelija”, joka edustaisi koko Israelin kansaa Herran edessä ja kärsisi kuoleman sen rikkomusten tähden.

Johannes Kastaja tulkitsi Jeesuksen messiaanisuuden siten, että nyt tuo Jumalan kansansa puolesta antama uhrikaritsa, Herran kärsivä palvelija oli saapunut kansansa keskuuteen.

Onko synti ja sen sovitus kaikki kaikessa?

Se, että Raamattu määrittelee pelastushistorian keskeisen hahmon näin vahvasti ihmisten synnin ja sen sovittamisen kautta, kertoo meille erään hyvin olennaisen asian: Ihmisten syyllisyys Jumalan edessä on Raamatun mukaan keskeisin ongelmamme.

On Raamatussa ja Jumalassa ja jumalasuhteessamme ja ihmiselämässä toki tavattoman paljon muutakin kuin synti ja sen sovitus: on Jumala Luojana ja Pyhittäjänä. On luomakunnan kauneus ja luomisen ihmeellisyys. On ihmisen järki ja sen kyky saada selville maailman järjestys ja hallita sitä. On aineelliset tarpeet, ruumiin terveys, taiteet, urheilu, luonto, harrastukset, jne, jne, lukemattoman rikas kirjo. On rakkaus, perhe, yhteiskunta ...

Mutta tästä kaikesta kauniista ja hyvästä ja todesta huolimatta Raamattu keskittyy ennen kaikkea yhteen asiaan: ihmisten syntisyyteen ja siihen, mitä Jumala on tehnyt sen ratkaisemiseksi. Tämän takia Jumalan maailmaan lähettämä messias, itsekin jumalallinen persoona, Jumalan Poika, siksi hän identifioituu näin vahvasti ”Jumalan karitsaksi, joka ottaa pois maailman synnin”.

Jostakusta voi tuntua siltä, että tämä on turhan kapea näkökulma Jumalan ja ihmisen suhteeseen. Mutta asia ei ole niin. Ihmiskunnan ja yksittäisen ihmisen syntien aiheuttama syyllisyys erottaa ihmisen hyvin tehokkaasti Jumalasta. Ja samalla se erottaa meidät elämämme lähteestä. Ennen kuin tämä ero pystytään eliminoimaan, tarvitaan välttämättä synnin sovituksia. Ja kukaan muu ei sitä kykene tekemään kuin Luojamme itse. Ja se maksoi hänelle tavattoman paljon: hänen oman Poikansa kärsimisen ja kuoleman puolestamme.

Siksi kaikki muu ihmisten ja Jumalan suhteessa on eräässä mielessä toissijaista siihen nähden, että meillä on Jeesuksessa ”Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin”.

Ja tästä samasta syystä kirkko on alkuajoistaan lähtien keskittänyt jumalanpalveluksensa ehtoollisen mysteerin ympärille. Siinä me muistelemme Jeesusta, joka uhrattiin kuolemaan meidän syntiemme sovituksiksi. Siinä me otamme uudelleen vastaan tuon syntien sovituksen ehtoollisen leivässä ja viinissä, joissa saamme syödä ja juoda hänen kärsineen ruumiinsa ja hänen uhriverensä.

Ja siksi, ennen ehtoollista messussa lauletaan hymni nimeltä *Jumalan karitsa* eli *Agnus Dei*: ”Oi Jumalan karitsa, joka pois otat maailman synnin, armahda meitä. Oi Jumalan karitsa, joka pois otat maailman synnin, anna meille rauha.”

Mutta kuten sanottua, synti ja sen sovitus eivät suinkaan ole ainoat asia Jumalan ja ihmisen suhteessa tai kristityn ihmisen elämässä. Ei, vaan syntiemme sovituksen jälkeen eteemme avautuu koko inhimillisen elämän ja muun luomakunnan rikkaus ja toisaalta sen vaiva: kärsivän lähimmäisen auttamisena, perheenä ja sen askareina, yhteiskunnan rakentamisena, työnä, tieteenä, taiteina ja oikeudenkäyttönä.

Toisaalta, tuossa kaikessa näyttäytyy jälleen vähän väliä ihmiskunnan ja yksilön keskeisin ongelma, synti. Se näyttäytyy itsekkyytenä, väkivaltana, rumuutena, valheena, vääryytenä. Se osoittaa jälleen sen, miksi Raamattu ja kristillinen jumalanpalvelus pitävät niin keskeisenä teemana syntiä sekä sitä, että meillä on Jumalamme meille valmistama syntien sovitus Jeesuksessa. Että jaksaisimme taas iloita kaikesta siitä hyvästä, mitä meillä on Jumalassamme ja luomisen lahjoissa ja lähimmäisissämme.

Jeesuksen ensimmäiset opetuslapset

Seuraavana päivänä Johannes oli samassa paikassa, ja hänellä oli kaksi opetuslasta seurassaan. Jeesus kulki siitä ohi, ja osoittaen häntä Johannes sanoi: "Katsokaa: Jumalan Karitsa!" (Joh. 1:35–36)

Jeesus ei siis tullut Johanneksen luo. Oliko hän ujo tai syrjäänvetäytyvä? Vai halusiko hän vain jostain muusta syystä kulkea kauempaa ohi? Uuden testamentin muut evankeliumit kertovat, että Jeesuksen saaman kasteen jälkeen Pyhä Henki vei hänet autiomaahan paastoamaan ja perkeleen kiusattavaksi. Ehkä tällainen yksinäisyyteen vetäytyminen oli jo alkamassa, ja siksi Jeesus kulki ohi serkustaan ja tämän opetuslapsista.

Johannes kuitenkin näki Jeesuksen. Hän jatkoi edellisen päivän teemaansa: ”Katsokaa, Jumalan karitsa!”

Kun opetuslapset kuulivat hänen sanansa, he lähtivät seuraamaan Jeesusta. Jeesus kääntyi, ja nähdessään heidän seuraavan hän kysyi: "Mitä te haluatte?" He vastasivat: "Rabbi" – se merkitsee: opettaja – "missä sinä asut?" "Tulkaa, niin näette", Jeesus sanoi. He menivät ja näkivät hänen majapaikkansa, ja he jäivät hänen seuraansa lopuksi päivää. Ilta oli tulossa, oli noin kymmenes tunti (Joh. 1:37–39).

Minua on jo kauan mietityttänyt se, että mitä nämä kaksi Johanneksen Kastajan opetuslasta oikein puhelivat Jeesuksen kanssa hänen väliaikaisessa majapaikassaan Jordan-virran lähellä. Jeesushan ei vielä varsinaisesti ollut kutsunut heitä opetuslapsikseen, vaan oli kulkenut ohi ja he olivat itse tuppautuneet hänen seuraansa. Olivatko Jeesuksen ajatukset jo siirtymässä 40 päivän yksinäisyyteen ja paastoon autiomaassa? Puhuiko hän Johanneksen oppilaille jotain siitä, mitä Johannes oli heille sanonut hänestä? Kyselivätkö he?

Tätä evankeliumi ei meille kerro. Mutta kun pääsemme kerran taivaaseen, niin ehkä sitäkin saa kysyä.

Joka tapauksessa Johanneksen opetuslasten lyhyt vierailu Jeesuksen kortteerissa teki heihin suuren vaikutuksen. Se käy ilmi seuraavasta.

Toinen näistä, jotka kuulivat Johanneksen sanat ja lähtivät seuraamaan Jeesusta, oli Andreas, Simon Pietarin veli. Hän etsi ensiksi käsiinsä veljensä Simonin ja sanoi hänelle: "Me olemme löytäneet Messiaan!" – se merkitsee: Voidellun. Andreas vei hänet Jeesuksen luo. Jeesus katsoi häneen ja sanoi: "Sinä olet Simon, Johanneksen poika. Nimesi on oleva Keefas" – se merkitsee: Kallio (Joh. 1:40–41).

Opetuslapsi Andreaksesta ei Raamatussa puhuta paljoakaan. Hän tuntuu jäävän veljensä Pietarin varjoon. Mutta Andreas oli Johanneksen evankeliumin mukaan kuitenkin se, joka johdatti veljensä Jeesuksen luo.

Mielenkiintoista tässä on se, että Johanneksen kertomuksen mukaan Jeesus oli tavannut Pietarin jo paljon aiemmin kuin mitä muut UT:n evankeliumit antavat ymmärtää. Niiden mukaanhan Pietari ja Andreas olivat Gennesaretin järven kalastajia, jotka Jeesus kutsui opetuslapsikseen heidän ollessaan kalastamassa heittoverkoilla.

Jos Johanneksen evankeliumi on säilyttänyt muista kolmesta evankeliumeista riippumatonta historiallista tietoa, silloin asia voisi olla niin, että Matteuksen, Markuksen ja Luukkaan kertomukset Pietarin ja Andreaksen kutumisesta eivät kertoisi Jeesuksen ja näiden veljesten ensimmäisestä kohtaamisesta. Ehkä Pietari ja Andreas olivat jo aiemmin tavanneet Jeesuksen

lyhyesti Jordanin rannalla. Jeesus oli tehnyt heihin vaikutuksen, mutta he eivät olleet vielä lähteneet seuraamaan häntä. Jeesushan ei vielä edes opetuslapsia etsinyt.

Tämä selittäisi omalta osaltaan sen, miksi Pietari ja Andreas myöhemmin Gennesaretin rannalla jättivät verkkonsa ja lähtivät niiltä sijoiltaan seuraamaan Jeesusta, kun hän kutsui heidät.